

အခန်း (၃)

လူပုဂ္ဂိုလ်များ၏ ကိုယ်ပိုင်ပိဋကတ်တိုက်များ

မင်းကွန်းဦးပုကြီးတောင် ပိဋကတ်တိုက်

ဗဒုံမင်းလက်ထက် ရတနာပူရမြို့အင်းဝတွင် ဥစ္စာဓနပေါကြွယ်ဝသော ဦးပုသည် ဆရာတော် ဦးမုနိန္ဒာဃောသအရှင်မြတ်အတွက် ကျောင်းတိုက်နှင့် ပိဋကတ်တိုက်တို့ကို ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းခဲ့ပါသည်။ ယင်းကိုအစွဲပြု၍ ဦးပုကြီးတောင်ပိဋကတ်တိုက် ဟုခေါ်ဆိုသည်။ ဗဒုံမင်းတရားမှအစပြု၍ ဘကြီးတော်ခေါ် စစ်ကိုင်းမင်းတရား၊ ပုဂံမင်း၊ မင်းတုန်းမင်း၊ သီပေါမင်း အစရှိသဖြင့် မင်းအဆက်ဆက်တို့က ဦးပုကြီးတောင်ကျောင်းတိုက်ရှိ ကျောင်းထိုင်ဆရာတော် အစဉ်အဆက်တို့ကို ပစ္စယာနုဂ္ဂဟဖြင့် ချီးမြှင့်လှူဒါန်းအားပေးစောင့်ရှောက်ခဲ့ခြင်းကြောင့် ဦးပုကြီးတောင်ပိဋကတ်တိုက်သည် မြန်မာဘုရင်များရှိစဉ်က သာသနာ့ဝန်ထမ်းရဟန်းများနှင့် စာပေလိုက်စားသူ လူပညာရှိတို့၏ အားကိုးအားထားရာလွန်စွာအဖိုးတန်၍ အရေးပါအရာရောက်သော ပိဋကတ်တိုက်ကြီးတစ်တိုက်ဖြစ်ပါသည်။

တည်နေရာ

မန္တလေးမြို့၏တစ်ဖက်ကမ်း စစ်ကိုင်းခရိုင်အတွင်းရှိ မင်းကွန်းမြို့ ဦးပုကြီးတောင်ပေါ်တွင် တည်ရှိပါသည်။

ပုံသဏ္ဍာန်

စတုရန်းပုံအုတ်တိုက်အဆောက်အအုံဖြစ်သည်။ ခရစ်နှစ် ၁၇၈၁ ခုနှစ်မှ ၁၈၁၉ ခုနှစ်အတွင်း တည်ဆောက်ထားသည့်အုတ်တိုက်ဖြစ်သောကြောင့် ယိုယွင်းပျက်စီး လေလွင့်ဟောင်းနွမ်း၍နေပါသည်။ ဦးပုကြီးတောင်ပိဋကတ်တိုက်သည် အမရပူရကောင်းစားစဉ်အချိန်မှစ၍ ပေါ်ထွက်

လာသော အဆောက်အအုံဖြစ်ပေသည်။ ရှေးဟောင်းပိဋကတ်တိုက်များသည် အုတ်အင်္ဂါတေဖြင့် ဆောက်လုပ်ထားသောလေးထောင့်စပ်စပ်အုတ်စက်များသာဖြစ်ပေသည်။ အနော်ရထာ ပိဋကတ်တိုက်သည် ဘုံငါးဆင့်ရှိ၍ အုတ်တိုက်ဖြစ်သည်။ မင်းကွန်းဦးပုကြီးတောင်ပိဋကတ်တိုက်သည် အုတ်တိုက်ပင်ဖြစ်သည်ကိုတွေ့ရှိရသည်။

“နိုင်ငံခြားပညာရှင်အချို့က အရှေ့တိုင်းသားတွေဟာ ကိုယ့်ထက်တစ်ဆင့်မြင့်သူသုံးစွဲပေစေ ဆိုပြီး တချို့ပစ္စည်းကို ခြိုးခြံမြဲဖြစ်လို့ရှင်ဘုရင်က သစ်သားနန်းတော်နဲ့နေပြီး ဘုရားကျောင်း၊ ဘုန်းကြီးကျောင်းကိုအင်မတန်ခိုင်ခံ့တဲ့ကျောက်အုတ်၊ မီးဖုတ်မြေအုတ်တွေနဲ့ ဆောက်ထားတာဖြစ်မယ်လို့လဲ တွေးကြတယ်”^၁ ထို့ကြောင့် ရှေးမြန်မာတို့သည် “စာတစ်လုံးဘုရားတစ်ဆူ” ဟူသောဆိုရိုးစကားအတိုင်း ပိဋကတ်စာပေများထိန်းသိမ်းရာ ပိဋကတ်တိုက်များကို အထွတ်အမြတ်ထားကြသည်။

ထိုပိဋကတ်တိုက်များကို ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်ခံ့မှုရှိစေရန်အတွက် အုတ်တိုက်များဖြင့် ဆောက်လုပ်ခြင်းဖြစ်တန်ရာ၏။

ဦးပုကြီးတောင်ပိဋကတ်တိုက်တွင် ပေစာထုပ်ပေါင်းတစ်ထောင်ခန့်ရှိသည်။ သာသနိကကျမ်းများဖြစ်သည်။ ထို့ပြင်ရာဇဝင်သမိုင်း၊ ကဗျာလင်္ကာနှင့် ရှေးဟောင်းမြန်မာစကားပြေတို့ကိုလည်း တွေ့ရှိရမည်ဖြစ်သည်။ ရှေးမြန်မာအနုပညာလက်ရာတို့သည် ဦးပုကြီးတောင်ပိဋကတ်တိုက်တွင် တည်ရှိသည်။ ကုန်းဘောင်ဆက်မြန်မာဘုရင်မင်းမြတ်အသီးသီးတို့က လှူဒါန်းခဲ့ကြသောကွမ်းအစ်၊ ကွမ်းလောင်း၊ ရေတကောင်း၊ သစ်စေးသရိုးကိုင်ကာ ဇာတ်စုံခင်းထားသော ပန်းပွတ်သမား၏ရှေးဟောင်းမြန်မာလက်ရာများ၊ မှန်စီရွှေချ၍ဘေးဘီအနားပတ်လည် အမွမ်းအမံရှိသောအသုံးအဆောင်ပစ္စည်းများ၊ ရှေးမြန်မာဘုရင်တို့၏သမီးတော်များသုံးဆောင်သည့် သနပ်ခါးကျောက်ပျဉ်တစ်ချပ် အစရှိသည်တို့ကိုတွေ့ရှိရမည်။

ထို့ပြင်ရွှေချပြီးပုတီးစေ့များ စီခြယ်ထားသည့် ထွန်းဘောင်ပုရပိုက်နှစ်ဆူ၊ ပုရပိုက်ဖြူပေါ်တွင် သစ်စေးကိုမင်လုပ်၍ ရေးထားသောသင်္ကေတဂိုက်ကျမ်းတစ်ကျမ်း၊ သစ်စေးသရိုးကိုင်ရွှေချ၊ ရွှေပန်းရေး၊ ရွှေရုပ်ကြွဖော်ထားသည့် ကျွန်းစာတိုက်သေတ္တာများတွင် ပေထုပ်များထည့်ထားသည်။

“ယခုအခါရှေးဟောင်းပေစာ၊ ပုရပိုက်စာကျန်ရှိသင့်သလောက် ကျန်ရှိ၍လူသိသူသိနည်းလျက် အစာအရှောက်မလုံလောက်ဘဲ မဆုတ်မဆိုင်ကူညီထောက်ပံ့ကာ စောင့်ရှောက်ပေးထိုက်၊ အရေးပေးထိုက်သောပိဋကတ်တိုက်တစ်ခုကို ဖော်ပြရမည်သာဆိုလျှင်မန္တလေးမြို့၏တစ်ဖက်ကမ်း

၁။ သန်းထွန်း၊ ဒေါက်တာ။ နယ်လွဲရာဇဝင်၊ ဒုတိယတွဲ (ရန်ကုန်၊ ပေဖူးလွှာစာပေ၊ ၁၉၆၈) စာ - ၅၃။

စစ်ကိုင်းခရိုင်အတွင်းရှိ မင်းကွန်းမြို့ဦးပုကြီးတောင်ပေါ်တွင် ပိဋကတ်ဖြစ်ချေသည်။”^၂

စစ်အတွင်း၌မန္တလေးမြို့တွင်ဂျပန်၊ အမေရိကန်တို့၏ ဗုံးကြဲလေယာဉ်ပျံကြီးများ၏ ဒဏ်ကြောင့်မြဲတောင်တိုက်၊ စံကျောင်းတိုက်၊ ရှေးဟောင်းဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းတိုက်တို့မှာ မီးလောင်ပြာကျကုန်၏။ ထိုကျောင်းတော်ကြီးများ၌ သုံးမှီသိမ်းဆည်းထားသောပေ၊ ပုရပိုက်အမြောက်အများ ပျက်စီးဆုံးရှုံးကုန်သည်မှာ လွန်စွာပင်နှမြောစရာကောင်းလှပေသည်။ မန္တလေးမြို့ကြီးရှိ စာကောင်းပေကောင်းကျောင်းတိုက်ဟောင်းကြီးများစွာ မီးလောင်ပျက်စီးပြာကျသွားသော်လည်း မင်းကွန်းရွာနှင့်တကွ မင်းကွန်းအရပ်ရှိ စေတီပုထိုးကျောင်းကန်ဇရပ်တို့နှင့် ဦးပုကြီးတောင်ပိဋကတ်တိုက်တို့မှာဘေးမသိရန်မခ စစ်ကြီးဒဏ်ကိုမခံရဘဲရှေးမူလက်ရာမပျက် တည်မြဲလျက်ရှိနေသည်မှာလွန်စွာပင်ကံကောင်းလှပေသည်။^၃

ဦးပုကြီးတောင် ပိဋကတ်တိုက်နှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဦးလူဖေဝင်းမျက်မြင်ကိုယ်တွေ့ အခြေအနေကို ကောက်နုတ်တင်ပြရလျှင် -

“ဤမျှအဖိုးထိုက်တန်၍အစားမထိုးနိုင်လောက်အောင် ရှေးကျသောပေထုပ်၊ ပုရပိုက်ထုပ်သေတ္တာများစွာတို့သည် ခြစားဆဲခြစားလတ္တံ့ဖြစ်၍နေ၏။ ပိဋကတ်တိုက်အဆောက်အအုံအမိုးနံရံတို့သည်ပြိုကျမည်ယောင်ယောင်ဖြစ်နေ၏။ အမိုးများအက်ကွဲ၍မိုးယိုနေသည်။ သာသနာရေးဆိုင်ရာတို့က အမြန်အရေးတကြီးအရေးယူကာ ပေထုပ်သေတ္တာများစွာကို မိုးလုံရာအရပ်သို့ရွှေ့ပြောင်းပေးဖို့လို၏။ ပိဋကတ်တိုက်အဆောက်အအုံကို ပြင်ဆင်စောင့်ရှောက်ပေးဖို့လို၏”^၄

ယခုအခါ မဘေဘီဆိုသည်အမျိုးသမီးတစ်ဦးက ယင်းပိဋကတ်တိုက်ကိုပြန်လည်ပြုပြင်ပေးထားသည်ဟုသိရှိရပါသည်။

ဦးပုကြီး၏ပိဋကတ်တိုက်အနီး၌ သာသနိကအဆောက်အအုံတစ်ခုကို စဉ်ရည်သုတ်လိမ်းထားကာ ရွံ့ဖြင့်ပြီးသောဇာတ်ငါးရုဏ်းဆယ်ရုပ်ကြွအနုပညာမြန်မာလက်ရာများဖြင့်မွမ်းမံတန်ဆာဆင်ထားသည်ကိုတွေ့ရှိရသည်။ ထိုပြင်မြန်မာအနုပညာလက်ရာစဉ်ကွင်း ရုပ်ကြွငါးရုဏ်းဆယ်ဇာတ်အမွမ်းအကဲများနှင့် ပဌမသင်္ဂါယနာ၊ ဒုတိယသင်္ဂါယနာ၊ တတိယသင်္ဂါယနာရုပ်ကြွများသည် မင်းကွန်းစေတီကြီးကိုပတ်ချာရံကာ မွမ်းမံဖို့အတွက်ဗဒုံမင်းတရားက ရည်ရွယ်ထားသောစဉ်ကွင်းများဖြစ်သည်ဟုသိရ၏။ သို့သော်ဘုရားကြီးအပြီးမသတ်ဘဲ ဗဒုံမင်းတရားကြီးနတ်ရွာစံသွား

၂။ လူဖေဝင်း၊ ဦး။ မြန်မာပိဋကတ်တိုက်များ (ရန်ကုန်စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၆၆) စာ - ၇၉
၃။ လူဖေဝင်း၊ ဦး။ မြန်မာပိဋကတ်တိုက်များ (ရန်ကုန်စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၆၆) စာ - ၇၉ - ၈၀။
၄။ လူဖေဝင်း၊ ဦး။ မြန်မာပိဋကတ်တိုက်များ (ရန်ကုန်စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၆၆) စာ - ၈၁။

သောကြောင့်အချို့သောစဉ်ကွင်းတို့သည် ရွှေကျင်ဆရာတော်ဘုရားဦးဇာဂရ၏အရိုးအိုးစေတီကို မင်းကွန်းရွာ၌တည်ထားကိုးကွယ်ရာဝယ် မွမ်းမံခြယ်လှယ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ ဦးပုကြီး၏ပိဋကတ် တိုက်အနီး သာသနာ့အဆောက်အအုံကို မွမ်းမံတန်ဆာဆင်ရာ၌လည်းကောင်း အသုံးပြုလိုက်ကြ သည်ဟုသိရှိရပါသည်။

ကင်းဝန်မင်းကြီး၏ပိဋကတ်တိုက်

ကင်းဝန်မင်းကြီး

ကင်းဝန်မင်းကြီးသည်မြန်မာတို့၏ နောက်ဆုံးမင်းဆက်များဖြစ်ကြသော မင်းတုန်းမင်းနှင့် သီပေါမင်းတို့လက်ထက်တွင်နိုင်ငံတာဝန်ကို ကျေပွန်စွာထမ်းရွက်ခဲ့သူဖြစ်သည်။ ငယ်မည်မောင်းချင်း ဖြစ်သည်။ ငယ်စဉ်ကတည်းက ပိဋကတ်ကျမ်းဂန်များကို နှံ့စပ်အောင်သင်ကြားခဲ့သူဖြစ်သည်။ ပုဂံမင်း လက်ထက်တွင် မင်းတုန်းမင်းသားအပါး၌ အမှုတော်ထမ်းရွက်ခဲ့သည်။ မင်းတုန်းမင်းသားသည် မောင်ချင်းမှ မောင်ကောင်းအမည်သို့ ပြောင်းလဲစေပြီးလျှင်မိမိ၏မင်္ဂလာအိမ်တော်၌ အမှုတော်ထမ်း စေခဲ့သည်။

ဇာတိ

ယခုပုလဲနှင့် ဆားလင်းကြီးမြို့နယ်များဖြစ်သော ဗန်ကျီတိုက်နယ်၊ မင်းတိုင်ပင်ရွာဇာတိ၊ အဖ အတွင်း ခြောက်စုနတ်သျှင်ရွေးတပ်တွင် အမှုထမ်းသောသွေးသောက်ကြီးဦးမိုး၊ အမိဒေါ်နှင့်ဆီတို့မှ ၁၁၈၃ ခု၊ တပို့တွဲလဆန်း ၁၂ ရက်၊ တနင်္ဂနွေနေ့တွင်ဖွားမြင်သည်။ သက္ကရာဇ် ၁၂၇၀ ပြည့်နှစ်၊ အသက် ၈၆ တွင်အနိစ္စရောက်သည်။ မြန်မာမင်းစုစုပေါင်းငါးဆက်တိုင်အောင်မိ၍ ရှေ့မိ၊ နောက်မိ ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးဖြစ်သည်။

ကင်းဝန်မင်းကြီးသည်မင်းတုန်းမင်းသားကြီး၏ အလွန်ယုံကြည်အားထားရသောသူဖြစ် သည်။ မင်းတုန်းမင်းသားအထွက်အထိပ်သို့ရောက်ရှိလေသောအခါ ကင်းဝန်မင်းကြီးသည်စစ်ကိုင်းမြို့ နယ်၊ ရွာသစ်ကြီးရွာကိုစားရပြီး ရွှေတိုက်စိုးအဖြစ်အမှုထမ်းရသည်။

ကင်းဝန်အမည်ရပုံ

မြင်ကွန်းမြင်ဆုံတိုင်အရေးတော်ပုံတွင် ကနောင်မင်းသားကျဆုံးပြီးနောက် မင်းတုန်းမင်းတရား ကြီးသည် ဦးကောင်းကိုအပါးတော်တွင် ခစားစေသည်။ အရေးတော်ပုံအေးငြိမ်းသောအခါ ကြည်းကင်း၊ ရေကင်းစသည်တို့ကြီးကြပ်အုပ်ချုပ်ရန်ကင်းဝန်ရာထူးသို့တိုးပေးခဲ့သည်။ ထိုအချိန်မှ စ၍ ကင်းဝန်မင်းကြီးဦးကောင်းဟုကျော်ကြားလာလေသည်။

ကင်းဝန်မင်းကြီးဦးကောင်းသည် မြန်မာနိုင်ငံစာပေသမိုင်းတွင်သာမက မြန်မာစာပေကျမ်းတွင်းလည်းအထူးထင်ရှားသော ပညာရှိကြီးတစ်ဦးဖြစ်သည်။ သူပိုင်ပိဋကတ်တိုက်လည်းရှိ၏။ ကင်းဝန်အရာ၌ထမ်းရွက်နေစဉ် ဓမ္မသတ်ကျမ်းများကို ပြုစုရေးသားသည်။ ထို့ပြင်ဆောင်းပါးရတုနှင့် မေတ္တာစာများကိုလည်း ရသမြောက်အောင်ရေးသားခဲ့သည်။

ကင်းဝန်မင်းကြီးနှင့် နိုင်ငံခြားခရီး

ကင်းဝန်မင်းကြီးသည် နှလုံးရည်ပညာနှင့် ပြည့်စုံသူဖြစ်၍မင်းတုန်းမင်းလက်ထက်တွင် အင်္ဂလန်နှင့် ဥရောပနိုင်ငံများသို့ သံတမန်အဖြစ်စေလွှတ်ခြင်းကိုခံရသည်။ အပြန်လမ်းခရီး၌တွေ့ကြုံခဲ့ရသော မှတ်သားဖွယ်ရာတို့ကို လန်ဒန်သွားမှတ်တမ်းနှင့် ပြင်သစ်သွားမှတ်တမ်းဟူ၍မှတ်တမ်းကြီးနှစ်စောင်ကို ရေးသားခဲ့သည်။

“သံအမတ်အနေနှင့်နိုင်ငံခြားသို့သွားသော ကင်းဝန်မင်းကြီးသည်ယခုအခါ လွန်စွာတိကျလှသောရာဇာဝင်သမိုင်းသာမက အထောက်အထားကြီးဖြစ်သည့်အပြင် နေ့စဉ်မှတ်တမ်းကိုတယ်လိုရေးသင့်ရေးထိုက်သည်ဟူသော နမူနာစံပြကြီးတစ်ခုလည်းဖြစ်၍နေချေသည်။”^၅

သီပေါမင်းလက်ထက်တွင်လည်း ကင်းဝန်မင်းကြီးသည် ဝန်ကြီးများကိုသာ ပေးသနားတော်မူသောလက်ဝဲတောင်စစ်သူကြီးရာထူးကို ပေးအပ်ခြင်းခံရသည့်အပြင် သက်တော်ရှည်ဟူသောဘွဲ့ကိုလည်းထပ်လောင်း၍ ချီးမြှင့်ခြင်းခံရပြန်သည်။

မင်းတုန်းမင်းနှင့် သီပေါမင်းတို့၏လက်ထက်တွင် ထင်ပေါ်ကျော်ကြားလှသောသတိုးမင်းကြီးမဟာမင်းလှစည်သူဘွဲ့ခံ ကင်းဝန်မင်းကြီးသည် ဗြိတိသျှတို့ အထက်မြန်မာနိုင်ငံကို သိမ်းပိုက်ပြီးနောက် လူသိအများဆုံးပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးဖြစ်ခဲ့၏။ နိုင်ငံခြားသို့မြန်မာသံအဖြစ်သွားရောက်ခဲ့စဉ်က ပြင်သစ်သမ္မတကကရန္တောပစ္စောယတံဆိပ်ဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဂရန်ကော်ရတွန်ခေါ် ရင်သိုင်းစလွယ်နှင့်တံဆိပ်တို့ဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဝိဇ္ဇာဘုရင်မကစီအက်စ်အိုင်ဘွဲ့ထူးဖြင့်လည်းကောင်း ချီးမြှင့်ခြင်းခံခဲ့ရပါသည်။ ကင်းဝန်မင်းကြီးသည် အုပ်ချုပ်ရေးဘက်တွင်သာမက စာပေနယ်တွင်လည်းထင်ပေါ်ကျော်ကြားခဲ့လေသည်။

ကင်းဝန်မင်းကြီးပြုစုခဲ့သောကျမ်းများမှာ မြန်မာစာပေလောကတွင် များပြားလှပေသည်။ ကဗျာ ဘက်တွင်ရတုရကန်၊ သဖြန်၊ တေးထပ်၊ ဧချင်း၊ မော်ကွန်း၊ လူးတား၊ ပျို့ စသည်ဖြင့် မျိုးစုံပြောင်မြောက်စွာရေးသားခဲ့၏။ ထင်ပေါ်သောကျမ်းများမှာ စကားပြေဖြင့် လန်ဒန်သွား၊ ပြင်သစ်

၅။ လူဖေဝင်း၊ ဦး။ မြန်မာပိဋကတ်တိုက်များ (ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၆၆) စာ - ၄၂။

သွားနေစဉ်မှတ်တမ်းများ၊ ဓမ္မသတ် လက်ထက်တွင်ဓမ္မသတ် ၃၆ စောင်ချုပ်၊ အမွေမှုဓမ္မသတ် လင်္ကာများ၊ အဋ္ဌသံဓေပဝဏ္ဏနာ၊ ပကိဏ္ဍကဓမ္မသတ်လင်္ကာတို့ပါဝင်သည်။ ဂီတဘက်တွင်လည်း ယိုးဒယား၊ ပတ်ပျိုး၊ ဟန်ချင်း အစ ရှိသဖြင့်ရေးသားခဲ့သည်ကိုတွေ့ရှိရပါမည်။

မင်းကြီးသည် ကိုယ်ပိုင်ပိဋကတ်ဖြင့် စာပေစုဆောင်းထိန်းသိမ်းသည့်အပြင် ပညာရပ်အမျိုးမျိုး ကိုအခြေပြုပြီးရေးသားသည့် စာပေအမွေအနှစ်တို့မှာပိဋကတ်ကောင်းတစ်ခု၏ အားထားရာမှပေါ် ပေါက်လာရသည့်ထူးခြားသည့် သာဓကဟုဆိုရပေမည်။

မြန်မာထီးမွေနန်းမွေကို ၁၈၈၆ ခုနှစ်တွင်အင်္ဂလိပ်တို့သိမ်းပိုက်ပြီးနောက် နန်းတွင်းစာပေ များကို ရန်ကုန်သို့ပြောင်းရွှေ့သယ်ယူသည့် အခြေတွင်းသို့အင်္ဂလိပ်အစိုးရ၏ အတိုင်ပင်ခံ ကင်းဝန် မင်းကြီးသည် ရန်ကုန်အင်္ဂလိပ်အစိုးရရုံးတွင် အမှုထမ်းသည့်ကာလ၌ ၎င်း၏ပိဋကတ်တိုက်ရှိ စာစု များသည် ရန်ကုန်သို့အခြေအနေအရောက်ရှိလာခဲ့ရသည်။

ပိဋကတ်တိုက်

ကင်းဝန်မင်းကြီး၏ပိဋကတ်တိုက်သည် ရန်ကုန်မြို့၊ အတွင်းဝန်များရုံ၊ စပယ်လမ်း (ဗိုလ်အောင်ကျော်လမ်း) သို့မျက်နှာမူနေသော အောက်ထပ်အခန်း၌ တည်ရှိသည်။ ဗီရိကြီးပေါင်း ဆယ်လုံးခန့် ပေထုပ်များနှင့်အပြည့်ရှိသည်။ သာသနိကကျမ်းများဖြစ်သော ပါဠိတော်၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာ၊ ဂဏ္ဍိ၊ နိဿယအဟောင်း အသစ်တို့အပြင် ရာဇဝင်သမိုင်း၊ မော်ကွန်း၊ စကားပြေ၊ ကဗျာ၊ လင်္ကာ၊ ပျို့၊ ရကန်၊ ရတု၊ သတ်ပုံ၊ သံပေါက်၊ သတ်ညွှန်း၊ ခွဲထားလင်္ကာတို့နှင့်နီတိကျမ်းဂန် အမျိုးမျိုးတို့ရှိသည်။ ထို့ပြင် ကာမန္တကီနီတိကျမ်းနှင့် တက္ခန်းနီတိကျမ်း၊ ကင်းဝန်မင်းကြီး ကိုယ်တိုင်လက်ရေးဖြင့် ရေးသားထား သောနေမိရကန်၊ တိဏ္ဍုကပျို့၊ မန္တလေးဘွဲ့မော်ကွန်းနှင့် မေတ္တာစာ၊ ရာမရကန်အစရှိသဖြင့် ကင်းဝန်မင်းကြီး၏ပိဋကတ်တိုက်သည်အံ့ဩဖွယ်ရာ လွန်စွာ စုံလင်လှသော မြန်မာမှုအနုစာပေ ဥယျာဉ်ဗိမာန်ကြီးပင်ဖြစ်ပေသည်။ ဘားနဒီပိဋကတ်တိုက် အကျိုးဆောင်စာကြည့်တိုက်မှူး ချားလ်ဒူရို ဆယ်နှင့် ပါဠိဆရာဖြေတို့စီစဉ်သော ကတ်တလောက် စာရင်းအရ ပေပုရပိုက်ပုံနှိပ်စာပေါင်း ၁၃၃၃ ထုပ်ရှိသော်လည်း စစ်ဒဏ်ကြောင့် အချို့မှာပျက်စီး ပျောက်ဆုံးသဖြင့်အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်တွင် ပေစာထုပ်ပေါင်းသုံးရာကျော်နှင့် ပုရပိုက်ခုနစ်ရာ ကျော်သာရှိတော့သည်။

ပုရပိုက်များစာရင်း၏အမှတ်စဉ် ၁ မှ ၆၄ သည်များသောအားဖြင့် ပါဠိဘာသာဖြင့်ရေးသား ထားသောဗုဒ္ဓဘာသာလောကုတ္တရာစာအုပ်များဖြစ်သည်။ ၇၁ မှ ၁၄၃ သည်အနုစာပေများဖြစ်ပြီး ၁၄၄ မှ ၁၆၃ သည် လောကီဆိုင်ရာများဖြစ်သည့် ပြက္ခဒိန်လုပ်နည်း၊ ဗေဒင်ရှေးဖြစ်ဟောနည်း။

မျက်လှည့်ပညာနှင့် ဆေးကျမ်းဆိုင်ရာစာအုပ်များဖြစ်သည်။ ၁၆၄ မှ ၃၉၀ သည် ဓမ္မသတ်ကျမ်းစာများ ဖြစ်ပေသည်။^၆

၁၉၃၅ ခုနှစ်တွင် ကင်းဝန်မင်းကြီးပိဋကတ်တိုက်သည် ရန်ကုန်အရှေ့ပိုင်း၊ ဒါလဟိုဇီလမ်းနှင့် ခရစ်လမ်းထောင့် တိုက်အမှတ် ၃၂၀ အထက်သို့ပြောင်းရွှေ့ပြီး ၁၉၉၅ ခု၊ ဒီဇင်ဘာလ ၆ ရက်နေ့မှစ ကာတနလာ၊ ဗုဒ္ဓဟူး၊ စနေနေ့များတွင် မွန်းတည့် ၁၂ နာရီမှ ညနေ ၄ နာရီအထိဖွင့်လှစ်ထားခဲ့သည်။ ကင်းဝန်မင်းကြီးစုဆောင်းထားခဲ့သော ပေပုရပိုက်များကို စုစုပေါင်းငွေ (၁၀၀၀၀) နှင့်ဘားနဒ် ပိဋကတ်တိုက်အတွက်ဖယ်ပြီး ကင်းဝန်မင်းကြီးပိဋကတ်တိုက်အမည်ဖြင့် သီးခြားဖွင့်လှစ်ထားခဲ့၏။ တသီးတခြားဖွင့်လှစ်ထားရသော်လည်း ဘားနဒ်ပိဋကတ်တိုက်အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့ကပင်တာဝန်ခံ ပြီးအုပ်ချုပ်ရသည်။ ဘားနဒ်တိုက်တွင်နေရာမရှိသဖြင့် ရှေးကအတွင်းဝန်များရုံးတွင် ဖွင့်ထားရသည်။ ထို့နောက်ဟံသာဝတီရုံးဟောင်းကြီးတွင် ချောင်ကျ၍အလင်းရောင်ရှားပါးသည့် အခန်းတစ်ခု၌ရွှေ့ပြီး ထားသည်။ တစ်ဖန် ခရစ်လမ်းဒေါင်နှင့် ဒါလဟိုဇီလမ်းထောင့်ရှိ တိုက်သို့ရွှေ့ ပြန်သည်။ ထိုမှ တစ်ဆင့် ယခုအခါ မြူနီစီပယ်ရုံးကြီးတွင်မူရင်းစာပေဌာနနှင့် ပုံနှိပ်စာအုပ်များပူးပေါင်းကာဖွင့်လှစ် ခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ကင်းဝန်မင်းကြီးပိဋကတ်တိုက်သည် ၁၉၉၄ ခုနှစ်မှ ၁၉၂၂ ခုနှစ်ခန့်အထိအတွင်း ဝန်ရုံးဟောင်း၊ ၁၉၃၀ ကျော်တွင်ခရစ်လမ်းနှင့် ဒါလဟိုဇီလမ်းထောင့်၊ စစ်မဖြစ်မီ ၁၉၄၀ ပြည့်ပတ် ဝန်းကျင်တွင် မြူနီစီပယ်ရုံး၌အသီးသီးပြောင်းရွှေ့ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။^၇

၁၉၃၆ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ ၁၇ ရက်နေ့တွင်ကျင်းပသည့် ယုဒသန်ကျောင်းတိုက်မြန်မာ စာပေအသင်းဟောပြောပွဲတွင် ဆရာကြီးသခင်ကိုယ်တော်မှိုင်းက ကင်းဝန်မင်းကြီးပိဋကတ်တိုက်နှင့် ပတ်သက်၍အောက်ပါအတိုင်းပြောကြားခဲ့သည်။

“မြန်မာစာပေပိဋကတ်တိုက်ဖြစ်တဲ့ ကင်းဝန်မင်းကြီးပိဋကတ်တိုက်ကို ဆရာသွားလေ့ရှိ တယ်။ စာအုပ်များကိုထားပုံသို့ပုံကတော့ ပစ်စလက်ခတ်၊ လူ (၇) ယောက် (၈) ယောက်ရှိရင် ကြမ်းပေါ်မှာထိုင်ဖတ်ရတယ်။ ဒီစာအုပ်တွေကလဲ မြန်မာမင်းကိုမန္တလေးတက်ဖမ်းစဉ်က ယူခဲ့တဲ့ စာအုပ်တွေပါ။ အခုဘယ်လောက်သေးသိမ်နေခဲ့သလဲ”^၈

စာပေထိန်းသိမ်းမှုအားနည်းခဲ့သည် အခြေအနေနှင့် စာကြည့်တိုက်ပညာ မထွန်းကားသေး

၆။ တင်ဦး၊ ဦး။ ရှေးခေတ်မြန်မာစာကြည့်တိုက်များ စာကြည့်တိုက်လုပ်ငန်း (ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၇၁) စာ - ၅၇။
၇။ ကောင်းမြင့်၊ မောင်။ ခေတ်ဟောင်း၊ ခေတ်သစ်စာကြည့်တိုက်ခရီး ၁၀၅၇ - ၁၉၇၃ (ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၇၈) စာ - ၇၉။
၈။ မြန်မာ့အလင်းသတင်းစာ။ ၂၂/ ၁/ ၃၆၊ စာ - ၅၂။

